ARMENIA, Journal en langue Arménienne fondé à MARSEILLE en 1885

ԱՐՄԷՆԻԱ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՊԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (կանխիկ վճարելի)

		Ուրիշ ամէն տեղ
Հայաստան		
10 ֆրանգ	Տարեկան բաժնեդրագին	20 ֆրանգ
5 ֆրանգ	Վեցամսեայ »	10 ֆրանգ
2 ½ ֆր.	Եռամսեայ »	5 ֆրանգ

Ոևէ գրութիւն կամ դրամ դրկել տնօրէն-խմբագրին այս հասցէով

M. PORTOUKALIAN

Directeur du journal *Armenia*

MARSEILLE (France)

ԼԶ ՏԱՐԻ

Թիւ 7

1920 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15 Դշ.

(Հ. Տ. 1920 Սեպտեմբեր 2)

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, հատուածելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները։

Յանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։

Յանուցման 1 մլ. գիրը 2 սանթիմ կարժէ. 1 գլխագիրը 4 սանթիմ։

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadié ,17

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Proclamation de l'Indépendance de Cilicie. — Կիլիկիոյ անկախութեան հրուչակման յայտարարութիւնը. — Նամակ Իտալիէն (Հռոմ). — Ամէնքի հայ դեսպանը. — Նամակ Հնդկաստանէն (Կալկաթա). — Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան հիւրասիրական հանդէսը. — Տ. Ալեք. Խատիսեան Եգիպտոսի մէջ։

PROCLAMATION

DE

l'Indépendance de la Cilicie

Nous soussignés, représentants autorisés de toutes les Communautés Chrétiennes de Cilicie, déclarons par le présent acte ce qui suit :

Attendu que la Cilicie, comme une suite de la grande guerre a été occupée par les Troupes Alliées, et que l'Occopation et l'Administration Française y ont été maintenues pendant toute la durée de l'armistice ;

Attendu que pendant toute cette période, les Turcs n'ont cessé de troubler la paix et la tranquillité du pays, y semant la mort, la dévastation, la terreur, qu'ils ont ainsi ouvertement rompu leurs engagements et violé l'armistice ;

Attendu que cet état de choses a coûté la vie à des dizaines de mille de nos correligionnaires, et que le sang français a coulé à flots en même temps que le sang de nos martyrs ;

Attendu qu'à la veille même de la paix avec la Turquie, plusieurs de nos villes se trouvent encore menacées, assiégées ou bombardées par des « bandes sanguinaires » organisées avec la connivence des autorités Turques, qui sont et seront toujours incapables par ailleurs de réprimer ces sortes de vandalisme et de rébellion, à supposer qu'elles voudraient le faire ;

Attendu qu'en pleine paix, nous continuerons de vivre encore pour longtemps dans un état de guerre, qui ne prendra fin que grâce à des opérations militaires en règle, entreprises par les vailiantes Troupes Françaises, et qui seront toujours secondées par le concours sans réserve de ces populations Chrétiennes, dont la valeureuse défense a contribué aux succès des Armes Françaises ;

Attendu qu'au moment même où nous rédigeons cette Proclamation, les balles des anciens maîtres de ce pays crépitent au-dessus de nos têtes, et que cette même situation sévit à l'heure actuelle à Tarsous et à Mersine ;

Attendu qu'il est inconcevable qu'une paix signée en pays étranger ne fasse aucun cas de cette situation ;

Attendu que les 275.000 Chrétiens de la Cilicie, étroitement solidaires dans leurs sentiments fraternels, dans leurs intérêts, dans l'exécration du Turc et leur attachement à la France, sans même avoir besoin d'évoquer les terrifiants souvenirs d'un passé maudit, tout pétri de massacres, de déportations, de rapines, de viols, de toutes sortes d'abominations et d'ignominies, sont fiers de n'avoir rebuté devant aucun des sacrifices et des efforts qui constituent pour les peuples opprimés la rançon de leur indépendance, qu'au contraire, ils peuvent invoquer en leur faveur le fait d'avoir payé pendant la guerre, durant la longue et douloureuse période de l'armistice, la plus chère, la plus terrible des rançons ;

Attendu que les Communautés Chrétiennes de Cilicie, en toutes occasions, lors des deux enquêtes Américaines, comme dans toutes leurs démarches auprès des Autorités Françaises, ont invariablement manifesté leur détermination inébranlable de ne plus admettre le retour de la domination Turque ;

Attendu notamment que, par leurs protestations collectives des 31 Mars et 15 Mai derniers, adressées à toutes les puissances de l'Entente et à la Conférence de la paix, ainsi que par toutes leurs démarches ultérieures, elles ont fait explicitement entendre qu'ils ne se laisseraient leurrer par des demi-mesures, des combinaisons artificielles ou des solutions bâtardes, qu'elles ont surtout protesté avec la dernière énergie contre le projet de traité de paix qui dispose la répartition artificielle de la Cilicie, historiquement, éthnographiquement, stratégiquement, économiquement une et indivisible, en deux secteurs, dont l'un Français annexé à la Syrie, et l'autre province Turque,

Attendu que jusqu'au dernier moment elles n'ont reçu aucune assurance que leurs revendications seraient exaucées, et que le traité de paix serait modifié de conformité ; qu'elles sont laissées même aujourd'hui, la veille de la signature de la paix, dans l'incertitude complète et dans la perplexité la plus angoissante ;

Attendu que les populations qu'elles représentent, après une attente confiante en l'équité des Puissances Alliées, seront vouées à la plus cruelle des déceptions, si les décisions finales de la Conférence de la Paix ne venaient pas satisfaire à leur légitime demande, à leurs espoirs les plus chers, qu'en ce cas, les Représentants signataires ne sauraient plus répondre de la légalité de leurs peuples respectifs, qui se révolteront en masse contre une tentative monstrueuse, s'il en fut, du rétablissement de la souveraineté et de l'Administration turque en Cilicie ;

Attendu, en outre, que même l'état de désordre et d'anarchie actuel provient en partie de la paralysie et de l'Administration locale Turque, qui n'est plus qu'un simulacre de gouvernement et que dans ces conditions, seul l'établissement prompt d'une Administration locale, investie de l'autorité nécessaire et inspirant le respect et la confiance à tout le monde, peut sauver de l'anarchie et de la ruine complète ;

Pour toutes ces raisons et nous prévalant de tous les droits, arguments et considérations énoncés dans les deux mémoranda précités du 31 Mars et du 15 Mai dernier, dont le présent acte est l'aboutissement logique, nous basant surtout sur le droit imprescriptible de tout peuple de disposer de son sort, droit qui a sa source première dans les principes immortels de la Révolution Française ;

Nous proclamons solennellement la Cilicie, à partir d'aujourd'hui, un pays libre entièrement indépendant de la Turquie, doué d'une administration locale Chrétienne autonome, placé sous le mandat de la France. Cette séparation de la Cilicie des territoires de l'Ancien Empire Ottoman, nous l'entendons aussi complète et définitive, et au même titre que celle de l'Arménie, de la Syrie, de la Palestine, de la Mésopotamie et de l'Arabie.

Pour réaliser et conserver cette indépendance, pour chasser l'ennemi de nos portes, pour débloquer nos villes assiégées, reconquérir les villes et les régions envahies et délivrer de captivité nos frères chrétiens, nous sommes prêts à tous les sacrifices, nous mettons au service du pays et de la France mandataire, toutes les forces vives de nos populations.

Partis, confessions, communautés, races chrétiennes, tous nous sommes unis pour le même but sacré.

Nous travaillerons la main dans la main pour le relèvement moral, cultural et économique du pays, sous l'égide de la France. Nous aspirons faire de la Cilicie une prolongation de l'Europe, un nouveau centre de civilisation et de progrès, où les races autochtones musulmanes jouiront également d'une prospérité, des libertés et des garanties qui leur étaient inconnues sous le Gouvernement Turc et qui feront bénir le jour où elles en ont été séparées.

L'Indépendance sous le mandat de la France est la condition *sine qua non* de l'existence des Chrétiens en ce pays. Nous préférerons mourir que d'accepter toute autre solution.

Nous sommes confiants que la France généreuse et chevaleresque, protectrice par tradition des Chrétiens d'Orient, appréciera la thèse de nos revendications et qu'Elle daignera reconnaître notre indépendance et la placer sous l'égide de sa protection.

Vive la Cilicie Indépendante,
Vive la France,
Mandataire de la Cilicie.

ԿԻԼԻԿԻԱԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վերոդրեալը ֆրանսերէն բնագիրն է այն պաշտօնական յայտարարութեան որկիլիկիոյ քրիստոնեայ հասարակութիւնների ներկայացուցիչները յանձնած են Ազգաց Ժողովի գնդապետ Պրէմոնին և որի մասին գրուած էր Ազմէնիայի Նախորդ Թիւերին մէջ։

Ահաւասիկ անոր թարգմանութիւնը։

Յատրագրեալներս, լիազօրուած ներկայացուցիչներ Կիլիկիոյ բոլոր քրիստոնեայ համայնքների, սոյն գրութեամբ կը յայտարարենք հետեւեալը.

Նկատելով որ Կիլիկիան, իբրեւ հետեւանք մեծ պատերազմին, գրաւուեցաւ դաշնակից զօրքերի կողմէն եւ որ ֆրանսական գրաւումը եւ վարչութիւնը հոն հաստատ մնացած է զինադադարի ամբողջ տեւողութեան միջոցին.

Նկատելով որ ամբողջ այս ժամանակամիջոցին, Թիւրքերը չեն դադրած խանգարելէ երկրին խաղաղութիւնը եւ հանգստութիւնը, տարածելով այնտեղ մահ, քանդում, սարսափ եւ որ անոնք այսպէս բացէ ի բաց դրժած են իրենց յանձնառութիւնը եւ բռնաբարած զինադադարը.

Նկատելով որ իրերի այս վիճակը մեր կրօնակիցներէ տասնեակ հազարների կեանքը արժած է եւ որ ֆրանսական արիւնը եւս հեղեղմանման հոսած է մեր մարտիրոսների արեան հետ միանգամայն.

Նկատելով որ Թիւրքիոյ հետ հաշտութեան նոյն իսկ նախօրեակին, մեր քաղաքներէն շատեր կը գտնուին տակաւին սպառնալիքի ներքեւ, պաշարուած կամ ռմբակոծուած արիւնարբու հրոսախումբերէ կողմէ, Թիւրք իշխանութիւնների մեղսակցութեամբը կազմակերպուած որոնք այնու ամենայնիւ անկարող են եւ միշտ անկարող պիտի լինին զսպելու այսպիսի ապստամբութիւնները եւ վանդալութիւնները, նոյն իսկ եթէ երբէք ուզեն զսպել.

Նկատելով որ բոլորովին խաղաղութեան մէջ իսկ տակաւին պիտի շարունակենք ապրիլ երկար ատեն պատերազմական վիճակի մը մէջ որ վերջ պիտի գտնէ ֆրանսական արի զինուորների պատերազմական կանոնաւոր գործողութիւնների շնորհիւ միայն, եւ ատոնց անվերապահօրէն միշտ պիտի աջակցին այն քրիստոնեայ ժողովուրդները որոնց քաջարի պաշտպանութիւնը նպաստած է ֆրանսական զէնքերի յաջողութիւններին.

Նկատելով որ նոյն իսկ այն պահուն որ մենք այս յայտարարութիւնը կը խմբագրենք, այս երկրի նախկին տէրերի գընդակները կը սուլեն մեր գլուխների վրայ եւ որ այս ժամիս միեւնոյն դրութիւնը խստօրէն կը գործադրուի Տարսոնի եւ Մերսինի մէջ.

Նկատելով որ անըմբռնելի բան մ'է որ օտար երկրի մէջ ստորագրուած խաղաղութիւն մը ոչ մէկ յիշատակութիւն ընէ այս կացութեան մասին.

Նկատելով որ Կիլիկիոյ 275,000 քրիստոնեաները, իրար հետ սերտօրէն միացած իրենց եղբայրական զգացումներով, իրենց շահերով, Թիւրքին հանդէպ իրենց գարշանքով եւ Ֆրանսայի համար իրենց համակրութեամբ, առանց նոյն իսկ պէտք ունենալու ոգեկոչելու անիծեալ անցեալի մը սահմռկեցնող յիշատակները որոնք տոգորուած են կոտորածներով, տարագրութիւններով, բռնաբարութիւններով, ամէն տեսակ զզուելի եւ խայտառակ բաներով, այդ քրիստոնեաները հպարտ են չխրտչելնուն համար ոչ մէկ զոհողութեան եւ ջանքի առջեւ որ ճնշուած ժողովուրդների համար իրենց անկախութեան փրկագինը կը կազմէ, այլ ընդհակառակ անոնք կրնան մէջ բերել ի նպաստ իրենց այն իրողութիւնը որ իրենք փրկագինների ամենասուղը եւ ամենասարսափելին վճարած են թէ՛ պատերազմի ընթացքին եւ թէ՛ զինադադարի երկար եւ ցաւալի ժամանակաշրջանին մէջ.

Նկատելով որ Կիլիկիան քրիստոնեայ հատմայնքները, ամէն առթով, ամերիկեան երկու հարցաքննութիւններին ատեն ինչպէս եւ իրենց բոլոր դիմումներով Ֆրանսական իշխանութիւնների մօտ, անփոփոխ կերպով յայտարարած են իրենց անդրդուելի որոշումը՝ այլեւս չընդունելու համար Թիւրքիոյ տիրապետութեան վերադարձը։

Նկատելով մանաւանդ որ Համաձայնութեան բոլոր տէրութիւններին եւ խաղաղութեան խորհրդաժողովին ուղղուած մարտ 31ի եւ մայիս 15ի իրենց հաւաքական բողոքներով ինչպէս եւ նախընթաց դիմումներով, անոնք բացայայտ կերպով հասկցուցած են որ չպիտի հրապուրուին կիսամիջոցներէ, արուեստական կարգադրութիւններէ կամ անհարազատ լուծումներէ եւ որ մանաւանդ իրենց վերջին կոչով բողոքած են խաղաղութեան Դաշնագրի այն ծրագրի դէմ որ կը տրամադրէ պատմական, ազգագրական, ռազմագիտական եւ տնտեսական տեսակէտներով մէկ եւ անբաժան Կիլիկիան արուեստականօրէն բաժնել երկու հատուածի, որոնց մէկը կցուած Սիրիային, իսկ միւսը Թիւրքական նահանգ մը։

Նկատելով որ մինչեւ վերջին րոպէն անոնք ոչ մէկ հաւաստիք ստացած են Թէ իրենց պահանջներ պիտի ընդունուին եւ խաղաղութեան դաշնագիրը անոր համեմատ պիտի բարեփոխուի եւ որ անոնք նոյն իսկ այսօր, խաղաղութեան ստորագրուելու նախընթացին, Թողուած են կատարեալ անստուգութեան եւ ամենէն աւելի նեղացուցիչ վարանումի մը մէջ։

Նկատելով որ իրենց ներկայացուցած ժողովուրդները Դաշնակից պետութիւնների արդարասիրութեան վրայ վստահելով սպասել վերջ, ենթակայ պիտի լինին ամենադժնդակ յուսախաբութիւնների եթէ խաղաղութեան խորհրդաժողովի վերջնական որոշումները գոհացում չտան իրենց օրինաւոր պահանջներուն եւ իրենց ամենասիրելի յոյսերուն եւ որ այս պարագայի մէջ, սոյն յայտարարութիւնը ստորագրող ներկայացուցիչները չպիտի կրնան այլեւ պատասխանատու լինել օրինազանցութեանները իրենց իրաւացի ժողովուրդներուն որոնք խմբովին պիտի ապրստամբին հրէշային փորձի մը դէմ, եթէ պատահի այդ, որ է Կիլիկիայի վրայ Թիւրքիոյ վարչութիւնն ու վերահաստատումը։

Նկատելով նաեւ որ նոյն իսկ այժմեան անկանոն եւ անիշխանական վիճակը յառաջ կուգայ մասամբ Թիւրք տեղային վարչութեան անդամալուծութենէն որ կառավարութեան ուրուական մ'է միայն, եւ որ այս հանգամանքներուն մէջ, հարկ եղած հեղինակութիւնը վայելող եւ ամէնքին յարգանք ու վստահութիւն ներշնչող տեղային վարչութեան մը արագ հաստատումը միայն կրնայ փրկել երկիրը անիշխանութենէ եւ կատարեալ աւերումէ։

Բոլոր այս պատճառներով եւ հիմնելով վերջին մայիս 15ի եւ մարտ 31ի վերոյիշեալ երկու յիշատակագիրներուն մէջ յայտարարուած իրաւունքներուն վրայ, որոնց տրամաբանական հետեւանքն է այս պաշտօնական յայտարարութիւնը, հիմնուելով մանաւանդ ամէն ժողովուրդի իր ճակատագիրը ինք որոշելու անկասկելի իրաւունքին վրայ, իրաւունք որ իր ակնաղբիւրը ունի Ֆրանսական յեղափոխութեան անմահ սկզբունքներուն մէջ։

Մենք յանդիմանաւորապէս կը յայտարարենք որ Կիլիկիան այսօրուընէ սկսած, ազատ երկիր մ'է, Թիւրքիան բոլորովին անկախ, օժտուած տեղային քրիստոնեայ ինքնավար վարչութեամբ մը եւ դրուած Ֆրանսայի հոգատարութեան (mandat) ներքեւ։ Օսմանեան նախկին կայսրութեան հողամասերէն Կիլիկիայի այս անջատումը մենք կըմբռնենք նոյնքան կատարեալ եւ վերջնական եւ միեւնոյն իրաւունքով որքան Հայաստանի, Սիրիայի, Պաղեստինի, Միջագետքի եւ Արաբիայի անջատումը։

Այս անկախութիւնը իրականացնելու եւ պահպանելու, Թշնամին մեր դռներէն վանելու, մեր պաշարուած քաղաքները ազատելու, նուաճուած մեր քաղաքները եւ հողամասերը վերստին մեր ձեռք անցունելու եւ մեր քրիստոնեայ եղբայրները գերութենէ ազատելու համար, մենք պատրաստ ենք ամէն զոհողութեան, մենք մեր երկրի եւ հոգատար (mandataire) Ֆրանսայի ճառայութեան կը նուիրենք մեր ժողովուրդների բոլոր կենսունակ ոյժերը։

Կուսակցութիւնները, դաւանանքները, համայնքները, քրիստոնեայ ցեղերը, մենք բոլորս միացած ենք միեւնոյն նուիրաման նպատակին համար։

Ձեռք ձեռքի տուած պիտի աշխատինք այս երկրի բարոյական, մշակութային եւ տնտեսական վերականգման համար, Ֆրանսայի հովանիին տակ։ Մենք կը ցանկանք Կիլիկիան դարձնել Եւրոպայի մէկ երկարածգումը, քաղաքակրթութեան եւ յառաջդիմութեան նոր կեդրոն մը ուր տեղացի իսլամ ցեղերն ալ պիտի վայելեն այնպիսի բարգաւաճում, ազատութիւն եւ երաշխիքներ որ իրենց անճանաչ էին Թիւրքական կառավարութեան ներքեւ եւ պիտի օրհնեն այն օրը որ բաժնուեցան Թիւրքիայէն։

Անկախութիւնը, Ֆրանսայի հոգատարութեան (mandat) ներքեւ՝ այս երկրի մէջ քրիստոնեայների գոյութեան անհրաժեշտ պայմանն է։ Կը նախընթացնենք մեռնիլ քան Թէ ընդունիլ ուրիշ ոեւէ լուծում։

Վստահ ենք որ վեհանձն եւ ասպետական Ֆրանսան, Ա. բեւելքի քրիստոնեայներուն աւանդական պաշտպանը, պիտի գնահատէ մեր պահանջների առաջարկը եւ պիտի հաճի ճանչնալ մեր անկախութիւնը եւ զայն դնել իր պաշտպանութեան հովանիին ներքեւ։

ԿԵՑՑԷ՝ ԱՆԿԱԽ ԿԻԼԻԿԻԱՆ,
ԿԵՑՑԷ՝ ԿԻԼԻԿԻԱՅԻ ՀՈԳԱՏԱՐ ՖՐԱՆՍԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

Հռոմ, 7 Սեպտ. 920

Ինչպէս յայտնի է, ամերիկեան վերջին յիշատակագիրը խորին յուզման մատնած է Ռուսիայէն անջատած այն պետութիւնները, որոնց անկախութիւնը չի ճանչնար Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը։ Այս խնդրոյն համար վերջերս տեղս հասաւ վրաստանի Արտաքին Գործոց նախարար Պ. Քէքէչքորի՝ Լօնտոնի դեսպան Պ. Խան Պաչիճէի հետ, որոնք կերթան փարիզ և Լօնտոն, բողոքելու համար ամերիկեան քաղաքական հայեցակէտի մասին։ Հոս տեսակցութիւններ ունեցան նախարարապետին և արտաքին գործոց նախարարին հետ։ Ցեղական մամուլին մէջ ալ իրենց դատին չուրջ յայտարարութիւններ ըրին։

Պ. Քէքէչքորի մամուլը պատրաստակամ այցելեց նաև Հայ Հանրապետութեան ներկայացուցիչ Պ. Վարանդեանի և իր երկար տեսակցութեան ընթացքին, խիստ բարեկամական ոճով, ամէն ժամանակէ աւելի ա՛յժմ երկու դրացի հանրապետութիւններու միջև բարեկամական սերտ կապեր հաստատելու պէտքը չեշտեց քանի որ երկու երկիրներու շահը կը պահանջէ հիմա մոռնալով անցեալի դէպքերը, միացնել ոյժերը հասարակաց թշնամիին դէմ։ Ցետոյ յոյս յայտնեց թէ մօտաւոր ապագային խաղաղ բանակցութեամբ կարելի պիտի ըլլայ նաև հարթել հայ-վրացական սահմանագլխային կնճռոտ խնդիրները։

* * *

Պ. վարանդեան չուտով պիտի մեկնի Միլան, վենետիկ ևն., չրջելու նպատակով այցելութիւն մը ընելու և փոխառութեան գործերու կազմակերպման մօտէն հսկելու համար։

* * *

Միխիթարեան Միաբանութեան Հռոմի ներկայացուցիչը՝ Հ. Թորոսեան, աթոռակալ ընտրուած ըլլալով մեկնեցաւ վենետիկ։

* * *

Ցեղոյս Հայ Լէկասիոնի դիմումին չնորհիւ, Միլանի օդանաւորդական զինուորական վարժարանը ընդունեցաւ հայ երիտասարդ մը՝ Պ. Սեդրակ Ղազարեան՝ որ պատրաստակամութիւն յայտնած էր ուսման աւարտումէն վերջ երթալ ծառայելու Հայաստանի բանակին մէջ։

ՊԱՏՐԻԿ

ԱԹԷՆՔԻ ՀԱՑ ԴԵՍՊԱՆԸ

Տ. Տիգրան Զայեան, կ.պոլսի La Renaissanceի նախին խմբագրապետը, որ Աժեն. Զաւէն պարբիարքին հետ Եւրոպա եկած էր և փարիզ մնալով պատուիրակութեան մօտ կը պաշտօնավարէր, Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէն Յունաստանի դեսպան նշանակուեր է, որի համար յոյն կառավարութիւնն ալ իր հաճութիւն տուեր է։

ՆԱՄԱԿ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ

Կալկաթա, 12 Օգոստոս 1920

Մեծ հաճոյքով կարդացի «Արմէնիա» թերթի 48-50 թիւերին մէջ մեր Հնդկահայերի ծանօթ պատմաբան և հայկաբան պարոն Մեսրովբ Սէթեանի յաւէտ հետաքրքրական ճառը որ նա կարդաց «Հայաստանի Հանրապետութեան» երկրորդ տարեդարձին առթիւ՝ տեղւոյս ազգային տունէն։ Նախ մեծ հաճոյքով և հանդիսականների բուռն ծափահարութենէն արժանացաւ։ Ուրախացայ որ հրատարակած էիք այն ճառը մեր բազմահմուտ ճառախօսին սիրած լեզուաւ՝ իրաւամբ նկատելով թէ գուք աւելորդ համարիքեք աշխարհաբառի վերածել զայն որպէսզի դիզեցիկ ճառն չկորնչցներ իր հրապոյրն։ Սակայն ձեր դիտողութենէն մէկ ասէք թէ «Տիար Մեսրովբ Սէթեան Հնդկահայերի մէջ գրաբար լաւագոյն գրողներէ մին է.» այլ ես որ նորան մօտէն կճանաչեմ, վստահանամ ա. սել թէ նա միակ գրաբար գիտցող և գրող է ամբողջ Հնդկաստանում և չկայ ուրիշ մէկն թէ Հնդկաստանում, թէ Բրմաստանում և թէ Զավայի մէջ որ կրնայ չափուիլ նորա հմտութեան մեր դասական լեզուի և ոսկեդարեան գրականութեան մէջ։

Դեռ ասկէ 20-30 տարի յառաջ կային թէ Կալկաթայում և թէ Զավայի Բաթավիա քաղաքում քանի հայկաբան գրողներ որոնք անմահ Մեսրովբ Թաղիադեանի և Յովհաննէս Ավդալեանի աշակերտներն էին այլ սակայն այդ պատկառելի սերունդն վերջացաւ, աւա՛ղ, և մեր հինաւուրց Մարդասիրական Ճեմարանն իսկ կորուսած է վաղուց հետէ իւր վարկն որպէս վարժարան հայկաբանութեան։ Ներկայ Հնդկահայերի միակ պարծանքն մեր հայ գրական ասպարիզում յիշեալ Մեսրովբ Սէթեան է որ թէ պատմաբան և թէ հայկաբան մեծ ժողովրդականութիւն է վայելում ամբողջ Հնդկաստանում և ունի բազում չերմ համակրողներ թէ Բրիմանիայում և թէ Զավա կղզում։

Պրն. Մեսրովբ Սէթեան իւր անունն առնում է իւր ազգական Մեսրովբ Թաղիադեանից և մանկական հասակէն ընտրած է իւր հոյակապ անուանակոչի գրական չաւիղն ընթանալ և գովելի յարատևութեամբ և անմահ եռանդով յաջողած է արժանաւոր ժառանգ լինել «Հնդկահայերի Սոխակին»։ Ես որ նորան կճանաչեմ մանկական հասակից՝ նախ ի Զուղա և յետոյ ի Կալկաթա՝ գնահատած եմ միշտ նորա անհամեմատ աշխոյժ և եռանդն որ առանց կանոնաւոր կրթութեան և կամ լաւագէտ վարժապետի կարացեալ է ինքնօգնութեամբ միայն հմտանալ և տիրանալ հայ դասական լեզուին և այն ևս Հնդկաստանում որ հայ գրական աշխարհէն միանգամայն անջատուած է։ Սա դեռ ուսանող էր մեր Մարդասիրական Ճեմարանում 1890ին երբ սկսաւ բարեյարմատակ Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի հետ թղթակցիլ նորա Յիսնամեայ Յոբելեանն չնորհաւորելով և Հայր Ալիշան այնքան ուրախացաւ ստանալով այսպիսի մի սրտաբուղխ չնորհաւորական նամակ որ ինքնագիր և յոյժ քաջալերական նամակով պատուեց նորան «որպէս զմի ի ծանօթից իւրոց պատանեաց» կոչելով զինքն։

Կալկաթայի պետական Համալսարանն վաղ ճանաչեց պ. Մեսրովբ Սէթեանի արժանիքն՝ զինքն հայերէն դասական լեզուի քննիչ ընտրելով 1895ին և այդ թուականին էր երբ նա ծառայական ոգեմաչ պաշտօն վարէր՝ որ չարաչար աշխատութեամբ գրեց և հրատարակեց անգլիերէն լեզուաւ իւր Հնդկաստանի Հայերի Պատմութիւնն (History of the Armenians in India) որ անգլիական մամուլէն չատ լաւ ընդունելութիւն գտաւ իւր բազմակողմանի պատմական հետազօտութիւններուն պատճառաւ։

Կը մնայ թէ ունի մեր պատմաբանն բազում նիւթեր և մտադիր է մօտ ապագայում հրատարակել ճոխ և ընդարձակ պատմութիւն Հնդկահայերի՝ այլ հայերէն լեզուաւ։ Երեսուն երկա՛ր տարիներէ ի վեր հաւաքած է սոյն հնագէտ մեր ամբողջ Հնդկաստանի հին հայերէն տապանագիրներն իւր երկար ուղեւորութեանց միջոցին և մտադիր է առանձին հատորով ի լոյս ընծայել «Հնդկահայոց Յիշատակարանները»։ Իւր պատմական հմտութեան համար «Բանգալի Ասիական Ընկերութիւնն» (Asiatic Society of Bengal) որ ծնող է բոլոր Ասիական Ընկերութիւնների, անդամ ընտրեց զինքն 1897ին և որպէս իմաստնամ, միակ հայ անդամն է սոյն պետական ընկերութեան։ Անդամ է նաև «Կալկաթայի Պատմական ընկերութեան» Calcutta Historical Society) որպէս և Լոնդոնի «արքունական գեղարուեստից ընկերութեան» (Royal Society of Arts)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

Ա. Ա. ԱՍԼԱՄԱԶՅԱՆ

Ընկեր Ասլամազյանը ծնվել է 1904 թ. Ալեքսանդրապոլում։ Նա ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ուսանողական տարիներին ընկերը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանի կոմերիտական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաև համալսարանի ուսանողական գրական «Ակունք» ամսագրի խմբագրության անդամ։

Ավարտելով համալսարանը՝ ընկերը աշխատանքի է անցել Հայաստանի գրողների միությունում։ Նա եղել է գրականագետ, ապա՝ գրականագիտական բաժնի վարիչ։ Ընկերը մեծ ներդրում է ունեցել հայ գրականագիտության զարգացման գործում։ Նրա գրչին են պատկանում մի շարք հոդվածներ ու ակնարկներ հայ գրողների ստեղծագործության մասին։

Ընկեր Ասլամազյանը մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։

Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Ընկեր Մարտիրոսյանը ծնվել է 1907 թ. Ղարաքիլիսայում։ Նա ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ուսանողական տարիներին ընկերը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանի կոմերիտական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաև համալսարանի ուսանողական գրական «Ակունք» ամսագրի խմբագրության անդամ։

Ավարտելով համալսարանը՝ ընկերը աշխատանքի է անցել Հայաստանի գրողների միությունում։ Նա եղել է գրականագետ, ապա՝ գրականագիտական բաժնի վարիչ։ Ընկերը մեծ ներդրում է ունեցել հայ գրականագիտության զարգացման գործում։ Նրա գրչին են պատկանում մի շարք հոդվածներ ու ակնարկներ հայ գրողների ստեղծագործության մասին։

Ընկեր Մարտիրոսյանը մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։

Ա. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Ընկեր Մանուկյանը ծնվել է 1905 թ. Ալեքսանդրապոլում։ Նա ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ուսանողական տարիներին ընկերը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանի կոմերիտական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաև համալսարանի ուսանողական գրական «Ակունք» ամսագրի խմբագրության անդամ։

Ավարտելով համալսարանը՝ ընկերը աշխատանքի է անցել Հայաստանի գրողների միությունում։ Նա եղել է գրականագետ, ապա՝ գրականագիտական բաժնի վարիչ։ Ընկերը մեծ ներդրում է ունեցել հայ գրականագիտության զարգացման գործում։ Նրա գրչին են պատկանում մի շարք հոդվածներ ու ակնարկներ հայ գրողների ստեղծագործության մասին։

Ընկեր Մանուկյանը մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։

Ա. ՄԼ. ԹՈՓՉՅԱՆ

Ընկեր Թոփչյանը ծնվել է 1906 թ. Ղարաքիլիսայում։ Նա ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ուսանողական տարիներին ընկերը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանի կոմերիտական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաև համալսարանի ուսանողական գրական «Ակունք» ամսագրի խմբագրության անդամ։

Ավարտելով համալսարանը՝ ընկերը աշխատանքի է անցել Հայաստանի գրողների միությունում։ Նա եղել է գրականագետ, ապա՝ գրականագիտական բաժնի վարիչ։ Ընկերը մեծ ներդրում է ունեցել հայ գրականագիտության զարգացման գործում։ Նրա գրչին են պատկանում մի շարք հոդվածներ ու ակնարկներ հայ գրողների ստեղծագործության մասին։

Ընկեր Թոփչյանը մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

Ա. ՄԼ. ԹՈՓՉՅԱՆ

Ընկեր Թոփչյանը ծնվել է 1906 թ. Ղարաքիլիսայում։ Նա ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ուսանողական տարիներին ընկերը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանի կոմերիտական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաև համալսարանի ուսանողական գրական «Ակունք» ամսագրի խմբագրության անդամ։

Ավարտելով համալսարանը՝ ընկերը աշխատանքի է անցել Հայաստանի գրողների միությունում։ Նա եղել է գրականագետ, ապա՝ գրականագիտական բաժնի վարիչ։ Ընկերը մեծ ներդրում է ունեցել հայ գրականագիտության զարգացման գործում։ Նրա գրչին են պատկանում մի շարք հոդվածներ ու ակնարկներ հայ գրողների ստեղծագործության մասին։

Ընկեր Թոփչյանը մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։

Ա. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Ընկեր Մանուկյանը ծնվել է 1905 թ. Ալեքսանդրապոլում։ Նա ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ուսանողական տարիներին ընկերը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանի կոմերիտական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաև համալսարանի ուսանողական գրական «Ակունք» ամսագրի խմբագրության անդամ։

Ավարտելով համալսարանը՝ ընկերը աշխատանքի է անցել Հայաստանի գրողների միությունում։ Նա եղել է գրականագետ, ապա՝ գրականագիտական բաժնի վարիչ։ Ընկերը մեծ ներդրում է ունեցել հայ գրականագիտության զարգացման գործում։ Նրա գրչին են պատկանում մի շարք հոդվածներ ու ակնարկներ հայ գրողների ստեղծագործության մասին։

Ընկեր Մանուկյանը մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։

Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Ընկեր Մարտիրոսյանը ծնվել է 1907 թ. Ղարաքիլիսայում։ Նա ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ուսանողական տարիներին ընկերը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանի կոմերիտական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաև համալսարանի ուսանողական գրական «Ակունք» ամսագրի խմբագրության անդամ։

Ավարտելով համալսարանը՝ ընկերը աշխատանքի է անցել Հայաստանի գրողների միությունում։ Նա եղել է գրականագետ, ապա՝ գրականագիտական բաժնի վարիչ։ Ընկերը մեծ ներդրում է ունեցել հայ գրականագիտության զարգացման գործում։ Նրա գրչին են պատկանում մի շարք հոդվածներ ու ակնարկներ հայ գրողների ստեղծագործության մասին։

Ընկեր Մարտիրոսյանը մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

Ա. ՄԼ. ԹՈՓՉՅԱՆ

Ընկեր Թոփչյանը ծնվել է 1906 թ. Ղարաքիլիսայում։ Նա ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ուսանողական տարիներին ընկերը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանի կոմերիտական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաև համալսարանի ուսանողական գրական «Ակունք» ամսագրի խմբագրության անդամ։

Ավարտելով համալսարանը՝ ընկերը աշխատանքի է անցել Հայաստանի գրողների միությունում։ Նա եղել է գրականագետ, ապա՝ գրականագիտական բաժնի վարիչ։ Ընկերը մեծ ներդրում է ունեցել հայ գրականագիտության զարգացման գործում։ Նրա գրչին են պատկանում մի շարք հոդվածներ ու ակնարկներ հայ գրողների ստեղծագործության մասին։

Ընկեր Թոփչյանը մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։

Ա. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Ընկեր Մանուկյանը ծնվել է 1905 թ. Ալեքսանդրապոլում։ Նա ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ուսանողական տարիներին ընկերը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանի կոմերիտական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաև համալսարանի ուսանողական գրական «Ակունք» ամսագրի խմբագրության անդամ։

Ավարտելով համալսարանը՝ ընկերը աշխատանքի է անցել Հայաստանի գրողների միությունում։ Նա եղել է գրականագետ, ապա՝ գրականագիտական բաժնի վարիչ։ Ընկերը մեծ ներդրում է ունեցել հայ գրականագիտության զարգացման գործում։ Նրա գրչին են պատկանում մի շարք հոդվածներ ու ակնարկներ հայ գրողների ստեղծագործության մասին։

Ընկեր Մանուկյանը մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։

Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Ընկեր Մարտիրոսյանը ծնվել է 1907 թ. Ղարաքիլիսայում։ Նա ավարտել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ուսանողական տարիներին ընկերը ակտիվ մասնակցություն է ունեցել համալսարանական կյանքին։ Նա եղել է համալսարանի կոմերիտական կազմակերպության անդամ, ինչպես նաև համալսարանի ուսանողական գրական «Ակունք» ամսագրի խմբագրության անդամ։

Ավարտելով համալսարանը՝ ընկերը աշխատանքի է անցել Հայաստանի գրողների միությունում։ Նա եղել է գրականագետ, ապա՝ գրականագիտական բաժնի վարիչ։ Ընկերը մեծ ներդրում է ունեցել հայ գրականագիտության զարգացման գործում։ Նրա գրչին են պատկանում մի շարք հոդվածներ ու ակնարկներ հայ գրողների ստեղծագործության մասին։

Ընկեր Մարտիրոսյանը մահացել է 1941 թ. հոկտեմբերին։

ՏԵՍՔԸ—ԲՈՒՌԳԻՐ
Ը. ՓՈՓՈՒՆԵՑԻ
ՊՈՍՏԱՐԱՆ

Լայբրիճ Ցայրաց Ը. փրրաղայիեա
Le Gérant : Frrançois CARRIÈRE
Varseilie. —Imprimerie du Midi

ԴԱՎԱՏԱՐՓ ԻՆ

(Շարունակութիւն)

Ցետոյ Տաշտեցը, ձեռքերը վար իջեցնելով, որ ևս բան մի չկարենայ ասել, ոտքի ելաւ, իր մէջքը շտկեց, իր մորուքը, իր մազերը, իր հագուստը, իր գլխարկը, ինքնագոհ ժպիտով մը նայեցաւ իր շուրջը, ապա դարձաւ դէպի Ալիքսանտրեան, որ ինքն ալ ոտքի ելած էր, եւ ըսաւ անոր.

— Ես ալ կ՚երթամ, պարոն Ալիքսանտրեան, որովհետեւ ինծի ալ ուրիշ տեղ մը կը սպասեն։ Ես ալ ուրիշ տեղ մը ունիմ, որ կ՚երթամ ամէն օր, ինչպէս դուք ձեր գրասենեակը։ Ես ալ ունիմ իմ գրասենեակս, ինչպէս դուք ձերը։ Ես ալ ունիմ իմ հաճախորդներս, ինչպէս դուք ձերերը։ Ես ալ ունիմ իմ գործերս, ինչպէս դուք ձերերը։ Ես ալ ունիմ իմ հոգերս, ինչպէս դուք ձերերը։ Ես ալ ունիմ իմ ընտանիքս, ինչպէս դուք ձերը։ Ես ալ ունիմ իմ կեանքս, ինչպէս դուք ձերը։ Ես ալ ունիմ իմ մահս, ինչպէս դուք ձերը։ Ես ալ ունիմ իմ յոյսերս, ինչպէս դուք ձերերը։ Ես ալ ունիմ իմ ցաւերս, ինչպէս դուք ձերերը։ Ես ալ ունիմ իմ ուրախութիւնս, ինչպէս դուք ձերերը։ Ես ալ ունիմ իմ ամբողջ կեանքս, ինչպէս դուք ձերը։ Ես ալ ունիմ իմ ամբողջ էութիւնս, ինչպէս դուք ձերը։ Ես ալ ունիմ իմ ամբողջ անձնաւորութիւնս, ինչպէս դուք ձերը։ Ես ալ ունիմ իմ ամբողջ մարդկային էութիւնս, ինչպէս դուք ձերը։ Ես ալ ունիմ իմ ամբողջ մարդկային կեանք